

ERHAN ALTUNAY
SELÇUK ERACUN

İSTANBUL'UN LATİN ÇAĞI

“DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ,
LATİN İSTİLASI VE LATİN KRALLIĞI”

DESTEK YAYINLARI: 1309

TARİH: 15

ERHAN ALTUNAY & SELÇUK ERACUN / İSTANBUL'UN LATİN ÇAĞI

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Kullanmamıza izin verdiği İstanbul canlandırmaları için Byzantium 1200 projesine teşekkür ederiz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmegül
Editör: Özlem Esmegül
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Temmuz 2020 (2.000 Adet)

3. Baskı: Eylül 2020

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-920-3

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Nazlı Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

ERHAN ALTUNAY
SELÇUK ERACUN

İSTANBUL'UN LATİN ÇAĞI

“DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ,
LATİN İSTİLASI VE LATİN KRALLIĞI”

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
GİRİŞ	11
BAŞLANGIÇ.....	13
DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ	17
HAÇLILAR İSTANBUL'DA	33
HAÇLI İSTİLASI SIRASINDA İSTANBUL'DA YOK EDİLEN VE TAHRİBE UĞRAYAN ESERLER VE BİNALAR.....	65
YAĞMALAMA SONRASI İSTANBUL VE LATİN KRALLIĞI DÖNEMİ	93
BİZANS'IN İZNİK DÖNEMİ	123
İSTANBUL'DA LATİN İSTİLASI VE KRALLIĞI DÖNEMİNDEN KALANLAR	131
LATİN İSTİLASI VE KRALLIĞI DÖNEMİNDE KAÇIRILAN KUTSAL EMANETLER VE DEĞERLİ EŞYALAR.....	161
İSTANBUL'DA KALDIĞI BİLİNER KUTSAL EMANETLER	181

BİTMEYEN BİR TARTIŞMA: DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ İSTANBUL’U ELE GEÇİRMEK İÇİN Mİ YAPILDI?	187
EK-1: AGNÈS DE FRANCE’IN ÖYKÜSÜ	195
EK-2: HİPODROMDAKİ ESERLERİN LİSTESİ	209
<i>Araba Yarışçısı Heykelleri:</i>	209
<i>Hayvanlar ve Mitolojik Yaratıklar:</i>	210
<i>Tanrılar, Tanrıçalar, Yarı Tanrılar, Mitolojik Figürler:</i>	211
<i>Krallar, İmparatorlar, Generaller ve Önemli Kişiler:</i>	212
<i>Diğer Heykeller:</i>	212
EK-3: LATİN PATRİKLERİ LİSTESİ	213
KAYNAKÇA.....	215
ERHAN ALTUNAY.....	222
SELÇUK ERACUN.....	223

ÖNSÖZ

İstanbul kurulduğu ilk günlerden beri adeta bir içdeniz olan Marmara ve bununla bağlantısı olan Akdeniz ile Karadeniz'in sunduğu en değerli hazine olan balık sayesinde çok önemli bir besin kaynağına kolayca ulaşılabilen bir kent olmuştur. Geleneksel söylenceye göre MÖ 7. yüzyıl ortalarında Megaralı sömürgecilerin kurduklarına inanılan Byzantion kenti de hem savunulması kolay hem de denizlerin birleşme noktasına hâkim olan konumu nedeniyle bugün Topkapı Sarayı'nın olduğu noktada kurulduğu düşünülen bir yerleşimdir. Ancak bu yerleşim hakkında hiçbir somut veri yoktur. Topkapı Sarayı arazi si içinde düzenli bir arkeolojik kazı yapılmamıştır. Bu sebeple İstanbul'un bir kent olarak kesin kuruluş tarihi araştırılırken Byzantion'a dikkatle yaklaşılmalıdır. Öte yandan, kentin Roma İmparatorluğu'na dahil olmasının ardından önemi beklenmeyen bir biçimde artmış ve yeni başkent olarak 11 Mayıs 330'da açılışı I. Konstantinos tarafından yapılmıştır. Törenlerle yapılan bu açılış hakkında ilk elden bilgiler dönemin tarihçilerinden elde edilmektedir. Ancak, kentin surları, kamu binaları, sarayları ve mezarlıkları hakkında bilgiler en erken bir yüzyıl kadar sonra elde edilebilmektedir. Bu bilgilerden hareketle binaların yerlerinin kesin olarak belirlenmesi mümkün değildir.

Ülkemizde yapılan arkeoloji alanında en önemli bulgular büyük ölçekli altyapı çalışmaları sırasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu durum İstanbul için de geçerli olmuştur. 2000'li yıllara damgasını vurmuş metro ve Marmaray çalışmaları sırasında

önceden bilinmeyen tarihhöncesi bir yerleşimin Yenikapı'da bulunması kent tarihi açısından yeni bir sayfanın açılmasına sebep olmuştur. Ayrıca kentin Roma tarafından yeni bir başkent olarak kurulması sonrasında yapılan surlarının güney sınırı ve izlediği yol da bu kazılar sırasında ortaya çıkmıştır.

Kentimizin en erken döneminde bulunan yapıların yerleri ve izleri nadiren ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, hem dönem hem de sonraki yüzyılların kaynaklarından hareketle kentin binaları ve yaşantısı hakkında yayınlar yapılmıştır. Ancak belki de en fazla ihmal edilen dönem, kentin ilk kez yabancılarca ele geçirildiği 4. Haçlı dönemi olmuştur. 7 ve 8. yüzyıllarda Avar ve Arap kuşatmalarını döneminin en güçlü surları sayesinde atlatan kent 1204'te 4. Haçlı kuvvetlerince ele geçirilmiştir.

Bu dönemin araştırılması ve izlerinin bulunulmaya çalışılması takdir edilmesi gereken bir konudur. Kitabın yazarları konuyla ilgili olarak yayınlar yapan pek çok kişinin aksine masa başında tarih yazan araştırmacılar değildirler. Her fırsatta ve duydukları her bilgiyi teyit etmek amacıyla sürekli olarak alanda bulunan, yaz kış demeden her yeni inşaat, her yeni proje alanına göz atmaya çalışıp her kaynaktan gelen bilgiyi incelemek amacıyla bu işe gerçekten gönül vermiş kişilerdir. Bu merak ve bilinmeze ulaşabilmek amacıyla yorulmak bilmeyen alan çalışması ve fotoğraflama, devamında kütüphane çalışmasıyla taçlandırılmaktadır.

Sonuç olarak olabildiğince farklı dillerde yazılmış hem geçmiş hem de günümüz kaynaklarına göz atılarak oluşturulmuş bu eser daha sonra yazılacaklara bir temel oluşturacaktır.

Dünyanın pek çok büyük kentinde yaşayan herkesin tarihle ilgilenmesini beklemek boşunadır. İstanbul da bir istisna değildir. Kent tarihi, burada yaşayanlar açısından ya dini bir hikâyenin parçası, ya ataların muhteşem bir eseri, ya da eskiden

varken şimdi yok olmuş milletlerin hatırası biçiminde algılanmaktadır. Ancak her ne olursa olsun unutulmaması gereken bir nokta da şudur: İstanbul çeşitli dönemlerde yaşamış halkların ortaya çıkardığı ve kendi geleneği olan bir kenttir. Onun geçmişi bir parça dahi olsa anlayabilmemizi sağlayacak bu kitap ve onu uzun uğraşlar sonucunda ortaya çıkaran araştırmacılar da saygıyı fazlasıyla hak etmektedirler.

Doç. Dr. Haluk Çetinkaya

GİRİŞ

İstanbul'un tarihi hakkında yazılan kitaplar son dönemlerde oldukça artmaya başladı. Özellikle Bizans tarihi hakkında önemli kitapların çıkması ya da çok önemli kaynakların tercüme edilmesi Bizans araştırmaları için oldukça yararlı bir kaynak sahibi olmanızı sağladı. Öte yandan, Marmaray kazılarının getirdiği ivme ile şehir tarihi yeniden yazılırken, Osmanlı İstanbul'u hakkında da oldukça ciddi sayıda kitap piyasaya çıktı.

Bütün bu kitapların arasında İstanbul tarihinin çok önemli ancak çok da kısa bir dönemi hep ihmal edildi. İstanbul tarihi içinde, 1204-1261 yılları arasını kapsayan Latin Krallığı hakkında ülkemizde bir tercüme dışında hiçbir kitap çıkmaması büyük bir eksiklik olarak görülebilir.

Bizans'ın gücünü kaybetmesine neden olan ve Batı'nın Doğu'ya karşı hiç değişmeyen bakış açısının en ciddi sonucu olan Latin istilası ve arkasından kurulan Latin Krallığı İstanbul'un çok ilginç bir dönemine tanıklık etmiştir. Bu dönemde Latin kralları taç giymiş, Ayasofya bir Katolik katedrali olmuş, Şövalyeler İstanbul sokaklarında dolaşmıştır.

Biz de, gezilerimizde ve seminerlerimizde sürekli anlattığımız bu konudaki kaynak eksikliğini kapatmak için uzun süredir sürdürdüğümüz araştırmalarımızı kitaplaştırmaya karar verdik.

Bu kitabın yazılması için bütün dönem kaynaklarını titizlikle orijinal dillerinden ve tercümelerinden taradık, ülkemizde adı bile duyulmamış kaynaklara ulaşip iz sürdük ama en

önemlisi yıllarca büyük bir aşk ile sürdürdüğümüz İstanbul araştırmalarının bazı sonuçlarını da sizin için yazıya döktük.

Eşsiz bir kaynak olması ve hem konunun akademik alanda ilgilileri hem de İstanbul'a gönülden bağlı şehir sevdalılarının okuyabilmesi için hem akıcı hem de akademik referansları barındıran bir eser ortaya çıkardık.

Bu konuda bir ilk olması nedeniyle bu dönemin tarihini ve önemli yanlarını bütün detayları ile vermeye çalıştık.

Her konuda yanımızda olan ve bizi hem kendi araştırmaları hem de bilgisi ile destekleyen Doç. Dr. Haluk Çetinkaya'ya da burada özel olarak teşekkürlerimizi sunuyoruz.

08.07.2020 İstanbul

BAŞLANGIÇ

Dördüncü Haçlı Seferi, Haçlı Seferleri tarihinin en ilginç seferidir diyebiliriz. 1200-1204 yılları arasında gerçekleşen bu Haçlı Seferi, başta Mısır'ı ele geçirmek ve oradan da Kudüs'ü zapt etmek amacı taşımışsa da, Constantinopolis'in yani İstanbul'un ele geçirilmesi ile sonuçlanmış ve burada bir Latin krallığı kurulmuştur.

Dördüncü Haçlı Seferi kuşkusuz İstanbul tarihi açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. Buraya 1203 yılında gelen Haçlılar, hiç umulmadık bir şekilde 12 Nisan 1204'te şehri işgal etmiş ve elli yedi sene sürecek bir Latin krallığı kurmuşlardır. İstanbul'u bu elli yedi sene zarfında, en ufak yerine kadar talan eden bu istilacılar, imparatorluğun zayıflamasına yol açmış ve bütün zenginliğini emmişlerdir.

Bizans tarihinin sonuna kadar nefretle anılacak olan bu istila ktan sonra onlara ait her şeyi yok etmesi bugün bu döneme ait buluntulardan yoksun olmamızın sebebidir.

Ülkemizde İstanbul araştırmaları yapılırken bu konuda hiç bir yayının olmayışı büyük eksikliklerdir. Bazı makaleler dışında bu konuda popüler bir yayının olmaması İstanbul'un bu döneminin çok iyi bilinmemesine neden olduğu gibi, tarihçilerin dışındaki tarih meraklılarını tatmin edecek bilgi sağlanamamaktadır. Gittiğimiz çoğu konuşmada, İstanbul'un bir Haçlı istilasına uğradığını söylediğimizde şaşkınlıkla bakan gözler de bu durumu en iyi şekilde açıklamaktadır.

Ah, benim şehrim, benim sevgili şehrim! Bütün şehirlerin gözbebeği, kâinatın gururu olan olağanüstü şaheseri, [...] bütün güzelliklerin yuvası sen!

Ah, benim şehrim, benim sevgili şehrim! Bütün şehirlerin gözbebeği, kâinatın gururu olan olağanüstü şaheseri, [...] bütün güzelliklerin yuvası sen!

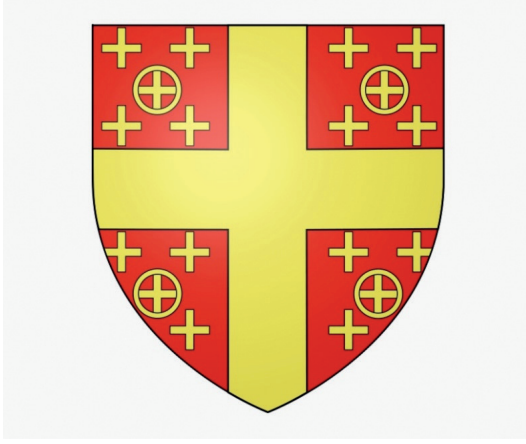
[...]

Hangi şer güçleri seni dışlayıp yok etmek istedi? Hangi kıskanç ve insafsız intikam şeytanları sana çılgınca saldırdı? Veya karşı konulmaz ve çılgına dönmüş kişiler senin için bir gelin odası hazırlayacakları yerde, seni ortadan kaldırmak için yok edeceği kömürleri ateşlemedi mi?

Ah sen, bir zamanlar zarif çizgileriyle, imparatorluk ipekleri ve purpurları ile giyinmiş güzel şehir, şimdi nasıl böyle pis, sefil ve her türlü kötülüğe açık bir hale geldin, nasıl hakiki evlatlarından yoksun kaldın?

Ey şehir! Eskiden yüksekte tahtı olan, gücü uzaklara kadar uzanan, güzellikte muhteşem, hem genişliği hem de büyüklüğü ile muhteşem olan sen, şimdi eşsiz değerdeki hâkimiyet kılıcın kırılmış, lüks elbiselerin, zarif imparatorluk peçelerin yırtılmış ve sökülmiş bir halde yerde yatıyorsun, parlak gözlerin de karardı, sanki yaşlı bir kömürcü kadın gibi oldun. Eskiden parlak olan ıslıl ıslıl yüzün şimdi kömür tozu ile kaplı, çökmüş ve kırışıklıklarla dolu.

Niketas Khoniates

Latin Krallığı arması

Latin istilası öncesi İstanbul'un görünümü ©Byzantium 1200

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ

Ortaçağ Batı Avrupası ile Doğu'nun arasındaki etkileşim her zaman inceleme konusu olmuştur.

Avrupa'nın Doğu'ya bakışı ilk Ortaçağ boyunca şekillenmemiş olup çok daha eskiye dayanmaktadır. Le Goff'a göre, bu imaj günümüze kadar gelmiştir. Le Goff (2008) bu imajın gelişimini şöyle ortaya koyar:

“Avrupa'nın özdeşleştirildiği Doğu-Batı ayrımı, Yunanlulara göre temel bir medeniyetler çatışmasını yansıtıyordu. MÖ 5. yüzyıl sonuyla 4. yüzyıl başında yaşamış ünlü Yunan doktoru Hippokrates, Avrupalılarla Asyalılar arasındaki karşıtlığı Yunan kentlerini Perslerle karşı karşıya getiren çatışmalar ışığında değerlendirmiştir ki, bu muhtemelen Batı'yla Doğu arasındaki karşıtlığın ilk ifadesidir. [...] Hippokrates'e göre Avrupalılar, cesur ama saldırgan ve kavgacı, Asyalılarsa akıllı ve kültürlü ama inisiyatiften yoksun olacak kadar barışçıldır. Avrupalılar kendilerini uğrunda savaşmaya ve hatta ölmeye hazır oldukları özgürlüğe adanmıştır. Asyalılarsa refah ve huzur karşılığında kul olmayı kabul etmeye razıdır.”

Görünüşte Hıristiyan kültürünü benimsemiş Ortaçağ Avrupası aslında kendi içinde eski pagan dinlerinin âdetlerini ve sembollerini korumaktaydı; bu durum Kilise'yi daha baskıcı yapmakta, savaşlarla Hıristiyan ruhunu ayakta tutmaya zorlamaktaydı.

Doğu'daki İslam dünyası ise Batı tarafından “pagan” olarak adlandırılmaktaydı; bir başka deyişle, Batı Avrupa, Ortaçağ'da İslam ile eski pagan inançları arasında bir fark görmüyor ve Müslümanları pagan olarak adlandırabiliyordu. Batı'nın bu tavrı sadece Müslümanlar için değil aynı zamanda Bizanslılar için de geçerliydi. Bizanslılar da Batı'nın gözünde Hıristiyan değil pagandı. Batı'nın böyle düşünmesi için en önemli neden olan “Skizma”, 1054 yılında meydana gelen ve “ayırılma” anlamındaki büyük kopuştur. Bu tarihte Katolik Kilisesi temsilcileri ile Ortodoks Kilisesi temsilcileri arasında dini konularda, küfürleşmeye varan tartışmalar olmuştur. İstanbul'da Papa'nın temsilcileri patriği lanetlemişler, Doğu Kilisesi de aynı şekilde yanıt vermiştir. Bu kopuşla birlikte batıda Roma'daki Papa'nın önderliğindeki Roma Kilisesi ile doğuda Bizans patriğinin önderliğinde Ortodoks Kilisesi yirminci yüzyıla kadar bir araya gelmemek üzere ayrılmıştır. Öte yandan Batılılara göre Bizanslılar resimlere *tapıyorlardı*. Batı'nın resim dediği ikonalar. İkona, Yunanca εἰκών (resim, görüntü, tasvir) sözcüğünden gelmektedir. Bizans ve Doğu kiliselerinde Hıristiyanlıkta kutsal olan kişilerin resimleri, tasvirleri anlamına gelir. Batılı gezginler Bizanslıların ikonlara gösterdikleri saygıyı “tapmak” olarak da yorumlamışlardır.

Bu şekilde Batı, Doğu algısına eskiden kalma pagan motiflerini de ekliyor, aslında var olan pagan düşüncesini Doğu adı altında sürdürüyordu.

Dördüncü Haçlı Seferi, 15 Ağustos 1198 tarihinde, Papa III. Innocentius'un Kudüs'ü kurtarmak amacıyla, tüm Avrupa'yı sefere davet etmesiyle başlamıştı ancak bu sefere hiç de ilgi olmamıştı. Özellikle Fransa Kralı Philippe Auguste'ün karısından boşandığı için aforoz edilmiş olması ve Almanyada süregelen taht mücadeleleri kralların bu sefere ilgi göstermesini engellemiştir.

Ancak Foulques de Neuilly adındaki bir rahibin gayreti sayesinde soylu ailelerden gelen şövalyelerin bu seferi kabul etmeleri ile umulandan daha büyük bir sayıda gönüllü toplanmış ve büyük bir sefere dönüşmüştür. Tabii bu kadar insanın toplanmasında, Papa'nın çıkardığı "af" da çok etkili olmuştu. Bu affa göre Haçlı olan ve bir yıl boyunca, orduda Tanrı'ya hizmet eden herkes günah çıkartabilecek ve bu günahların hepsi affedilecekti.

Villehardouin'e göre bu, seferin talihini değiştiren önemli bir olaydır:

"Aziz Foulques'un Tanrı hakkındaki bu vaazlarının ertesi yılı, Champagne'da Ercy adında bir şatoda turnuva düzenlenmişti ve Tanrı'nın bir lütfu sonucu, Champagne ve Brie kontu Thibaut Haçlı oldu ve Blois ve Chartes kontu Louis de onu izledi; ve bu olay, 28 Kasım 1199'da [Noel'den dört hafta önce E.A.] gerçekleşti."